

ใบความรู้ เรื่อง ยลศิลป์ถิ่นไทย (จิตรกรรมไทย)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ศิลปะไทยในแต่ละยุคสมัย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๕ เรื่อง ยลศิลป์ถิ่นไทย ภาคทฤษฎี
รายวิชา ศิลปะ รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

การแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์ศิลปะไทย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ทัศนศิลป์ไทยในแต่ละยุคสมัย นักเรียนจะพบว่ามีความแตกต่างกันหลายประการ บางยุคสมัยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างประเทศ หรือได้รับอิทธิพลจากศิลปะไทยในยุคใกล้เคียงกัน นักเรียนสามารถแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของศิลปะไทยตามประเภทของงานทัศนศิลป์ได้ ดังนี้

จิตรกรรมไทย คือ ภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทย มีวิวัฒนาการทางด้านรูปแบบและวิธีการมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีลายไทยเป็นส่วนประกอบของภาพเขียน มักใช้ตกแต่งอาคาร สิ่งของ เครื่องประดับ ฯลฯ ซึ่งลวดลายของไทยจะมีชื่อเรียกต่างๆ เช่น ลายกนก ลายกระจัง ลายประจำยาม ลายเครือเถา เป็นต้น ซึ่งเกิดจากการนำรูปร่างในธรรมชาติมาประกอบกัน หรือเป็นรูปที่มาจากความเชื่อและคตินิยม เช่น รูปคน รูปเทวดา รูปสัตว์ รูปยักษ์ เป็นต้น โดยจิตรกรรมไทยสามารถแบ่งตามยุคสมัยต่างๆได้ ดังนี้

1. สุโขทัย
2. อยุธยา
3. รัตนโกสินทร์

1.) งานจิตรกรรม

---

1. สมัยสุโขทัย

1.1 ภาพจิตรกรรมโคชานียชาดก เป็นภาพจำหลักลายเส้นบนหินชนวน
ประดับผนังมณฑปวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

1.2 ภาพจิตรกรรมฝาผนังอดีตพระพุทธเจ้า พบที่วัดเจติยเจ็ดแถว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ยุคสมัย	ลักษณะของงานจิตรกรรม
<p>สมัยสุโขทัย</p> <p>พุทธศตวรรษที่ 18 - 20</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ค้นพบหลักฐานการแกะสลักบนหินเป็นลายเส้น เช่น ภาพแกะสลักลายเส้นเรื่องโคชานิยชาดก บนเพดานผนังอุโมงค์วัดศรีชุม - จิตรกรรมฝาผนังพบที่วัดเจติยเจ็ดแถว อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย ภายในคูหาชั้นในของมณฑป เป็นภาพอดีตพระพุทธเจ้าประทับนั่งเรียงเป็นแถว 28 พระองค์ มีภาพเทวดาและกษัตริย์นั่งห้อมล้อมสลักกัน ใช้สีดำและสีแดงเป็นส่วนใหญ่ วาดเป็นภาพตัดเส้น ซึ่งปัจจุบันลบเลือนเกือบหมดแล้ว

1. สมัยอยุธยา

2.1 และ 2.2 ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่าง ๆ ในกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ

2.3 ภาพจิตรกรรมเทพชุมนุม วัดใหญ่สุวรรณาราม จ.เพชรบุรี

2.4 ภาพสัตว์และลายกระหนกเปลว ลายรดน้ำตู้พระธรรม วัดเชิงหวาย

ยุคสมัย	ลักษณะของงานจิตรกรรม
<p>สมัยอยุธยา</p> <p>พุทธศตวรรษที่ 19 - 24</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงแรกจะได้รับอิทธิพลของศิลปะแบบลพบุรี สุโขทัย และลัทธิผสมผสานกัน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ ชาดก ไตรภูมิ เทพชุมนุม รวมถึงมีการแทรกภาพเขียนชาวต่างชาติ ที่รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ - การเขียนภาพมีลักษณะแบน ตัดเส้นด้วยสีชาวดำ จิตรกรรมอยุธยาช่วงต้นจะใช้สีดำ ขาว แดง ปิดทองเล็กน้อย ต่อมาเริ่มมีการใช้สีที่หลากหลายขึ้น จากติดต่อกับต่างประเทศ - จิตรกรรมของอยุธยาแสดงให้เห็นถึงลักษณะของจิตรกรรมไทยแท้อย่างสมบูรณ์ มีการปิดทองบนรูปและลวดลาย ถือว่ามีความเจริญสูงสุดในด้านจิตรกรรมของไทย - ลายไทยของอยุธยามีความงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ลายกระหนกมีความพลิ้วไหว มีรูปทรงค่อนข้างอิสระ มีลูกเล่นและลูกไม้ของช่างงดงาม การจัดวางให้ความสำคัญกับการออกแบบลวดลาย งานจิตรกรรมที่โดดเด่นคือ ลายรดน้ำบนตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย ซึ่งมีความงามประณีตเป็นเลิศ แสดงฝีมือชั้นครูของช่างไทย

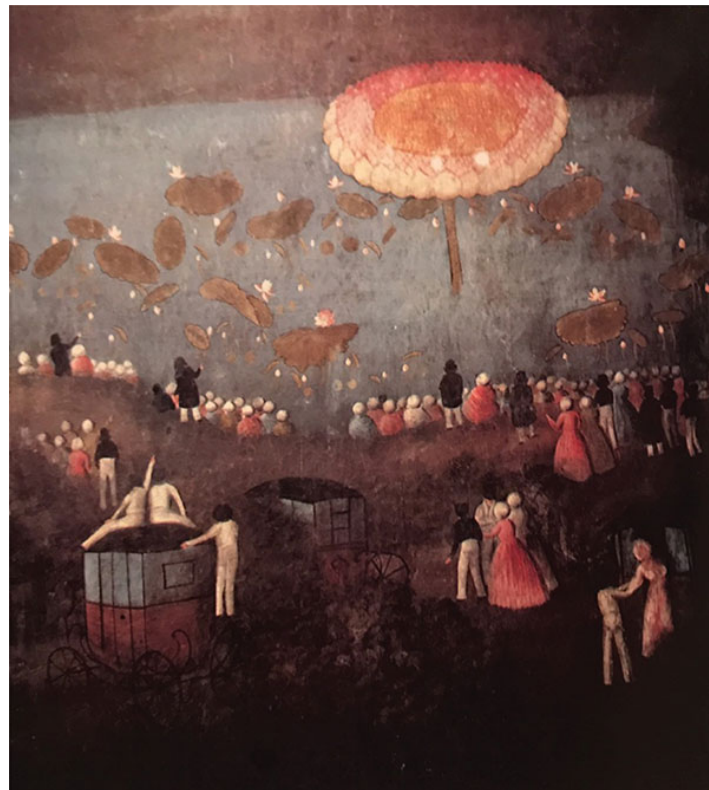
2. สมัยรัตนโกสินทร์

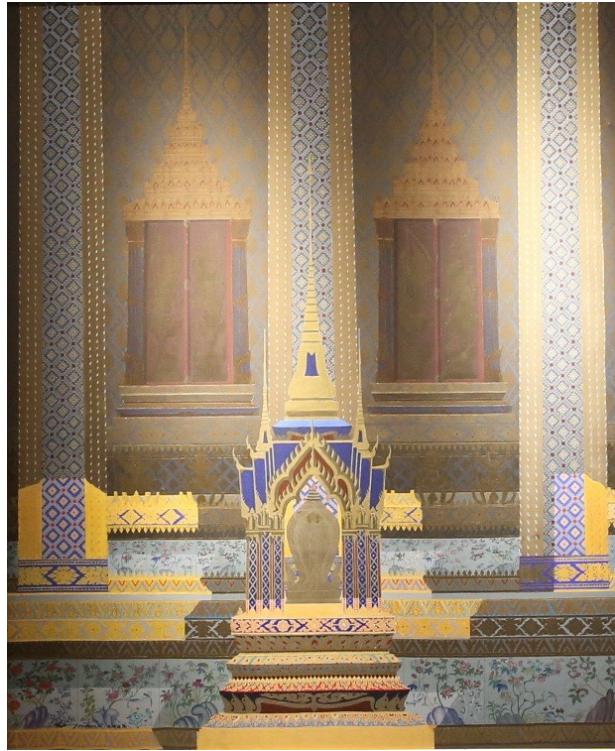
3.1 ภาพเทพชุมนุม พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

3.2 และ 3.3 ภาพจิตรกรรมพระพุทเจ้าและภาพกษัตริย์
ที่วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม สมัยรัชกาลที่ 3

3.4 ภาพจิตรกรรมปริศนาธรรม โดยขรัวอินโข่ง ที่วัดบรมนิวาส

3.5 ภาพรูปทรงแสงบนหอไตร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม โดย อ.ปรีชา เกาทอง

3.6 ภาพบาหยัน-ประเสหรัน โดยอ.จักรพันธ์ โปษยกฤต

ยุคสมัย	ลักษณะของงานจิตรกรรม
<p>สมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>พุทธศตวรรษที่ 18 - 20</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงตอนต้นงานจิตรกรรมยังคงคล้ายสมัยอยุธยา เช่น มีการวาดภาพในอาคารที่เป็นพระอุโบสถหรือวิหาร มักจะวาดภาพเทพชุมนุม แต่จะใช้สีที่มีความสดและเข้มกว่า - สมัยรัชกาลที่ 3 ภาพจิตรกรรมมีลักษณะทางศิลปะแบบจีนเข้ามาผสม - สมัยรัชกาลที่ 4 “ขรัวอินโข่ง” ได้เริ่มนำวิธีการเขียนภาพแบบตะวันตกตามหลักทัศนียภาพมาผสมผสานกับจิตรกรรมไทยแบบประเพณี โดยวาดภาพแสดงระยะใกล้-ไกล เป็น 3 มิติ - ในยุคปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังแม้จะเป็นภาพวาดที่มีลักษณะของความเป็นไทยแต่ก็มีการผสมผสานคตินิยม เทคนิค รูปแบบสมัยใหม่จากตะวันตก เช่น ผลงานของปรีชา เถาทอง เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จักรพันธ์ โปษยกฤต ถวัลย์ ดัชนี เป็นต้น - เนื้อหาและแนวคิดขยายวงกว้างขึ้น นอกจากภาพเกี่ยวกับศาสนาและเอกลักษณ์ไทยแล้ว ยังเสนอภาพที่มีแนวคิดสะท้อนสังคม หรือมีเรื่องราวที่ศิลปินมีความประทับใจ เช่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม บุคคล สถานที่ จินตนาการภาพนามธรรม (Abstract) และอื่นๆ อีกด้วย ตลอดจนเทคนิคในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมที่หลากหลาย มีน้ำหนักแสงเงาที่มีมิติสมจริงขึ้น รวมถึงนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการนำเสนอผลงานด้วย

อ้างอิง

จิระพัฒน์ พิตรปรีชา, โลกศิลปะศตวรรษที่ 20. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, 2552.

ศิลป์ พีระศรี. ประวัติศาสตร์และแบบอย่างศิลปะโดยสังเขป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. ศิลปะในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2550.